

χειμερινός: *χειμερινοί μήνες* Tucídides, 'mesos d'hivern', i fraseologia igual o semblant en Plató, Aristòtol, Lucià, Polibi, Heròdot; però *χειμέριος*, encara que propi dels tràgics i els èpics fou també molt corrent, i no sols amb el significat de 'plujós', 'tempestuós', sinó també (Odíssea etc.) 'hivernal'. I en Aratos es troba *χειμερος* que, si fa no fa, és igual al nostre postulat *GHEIMROS, amb el mateix significat; cf. encara *χειμερλιζειν* 'hivernar' i *χειμερεια* «quartiers d'hiver», *χειμων* 'hivern', *χειμα* 'mal temps, temps hivernal', ll. *hiems* etc. —⁴ Es pot sospitar que el mateix passés amb -ML- i que així s'expliqui el tipus *SABLO-*, *SABLI-*, d'on ha de venir el cast. *sábalo*, port. *sável*, provinent de SAM- 'estiu'.

GEC, que en els parlars meridionals és *jac* o *jaca*, pres del fr. antiq. *jaque* m. 'espècie de gec o gipó', i aquest probablement del nom propi *Jacques* 'Jaume'; del diminutiu *jaquet* o *jaqueta*, també presos dels diminutius francesos corresponents, s'extragué en català *gec*, a causa de la pronúncia del català oriental que confon la *a* amb la *e* en les síl·labes abans de l'accent. □ 1.ª doc.: el *jaques* 1385, i el *jac* 1403; *jaca*, 1388; *jaquet* i *jaqueta* c. 1460; *gec*, 1809.

En l'*Arnès del Cavaller*, poema de Pere Marc (1338-1413) segurament anterior a 1400: «cota ben tallada / de bon asser e fi, / e *jaques* atressí / fort e de bona taylla»; i en un doc. reial català de 1385: «--- que les cames de l'ymage del comte de Barchinona que vós fets, sien guarnides de gamberes e de sabates de ferre e de cops, a la guisa antiga, e que-l *jaques* li cobre quaix tot lo goneyll» (cites Faraudo, *MiscFabra*, p. 159, erradament accentuats *jaquès* i confosos amb l'ètnic aragonès de *Jaca*, en *AlcM*).

Tenim la variant en *á* també entre les masculines: n'hi ha força dades des de l'inv. de Vic de 1403 que cita el *DAG*: «un tros de canamàs apta per fer *jach*», inv. de l'Hospital de la Santa Creu, de 1408-11; «ha en la dita taxa hun *jach* turc de carmesí ab faldes de launes de cuyraça en lo cors, e no en les faldes», inv. del Príncep de Viana de 1461 (cites ibid., p. 158); una forma i altra designaven doncs a l'E. Mj. un perpunt d'armes amb reforç de malla o làmines de metall. El femení *jaca*, que ja no era d'armes però sí vestit d'home apareix en dos doc. mall. de 1388, o poc després, citats per *AlcM* i *DAG*, «una *jacha* ab uns puynets vermeylls», en un doc. de la Seu d'Urgell de l'a. 1400 (*BABL* vi, 474), un de Vic de 1413 (*DAG*.) etc.

Jaquet i *jaqueta* surten bastant en el S. xv, repetidament en JoMartorell, com a peça d'abillament d'home: «Tirant ixaqué molt bé abillat, e devisà-s en aquesta forma, ço és ab gipó de brocat carmesí, e sobre lo gipó un gesaran de malla, e sobre lo gesaran un *jaquet* d'orfebreria, e ab moltes perles que-y havia brodades, ab spasa cenyida, y en la cama portava la garrotera, e al cap un bonet de grana ab un fermall de molt gran stim» (Ag. § 90, I, 315); «los mantenidors prestament foren desarmats, e tots vint-e-sis vingueren vestits ab sos gesarans e *jaquetes* totes de una color e de una fayçó, brodades d'orfebreria: hi en lo cap cascú

portava un bonet de bonet de grana, ab un bell fermall, que se parien que fossen cavallers de gran stat e de alta cavalleria» (Ag. § 45, I, 131): de la quasi igualtat dels dos textos podria deduir-se que poca diferència hi havia entre el *jaquet* i la *jaqueta*.

La documentació antiga en castellà és més escassa i, en la major part, més tardana que la nostra: amb data medieval només es coneix *jaque* 'cota de malla' en les *Cortes de Castilla* de 1369, un *jaque de seda* en el *Rim. de Palacio* de 1387, i un cas aragonès de *jaqueta* en un inv. del S. xiv i en un gloss. també aragonès de 1400; resta molt escàs fins a 1600 i llavors quasi només *jaqueta*; tot això amb *j*-sonora (la forma *xaco* que s'ha escrit amb *x*- és una mera suposició tardana).

A França, en canvi, ja en el segle xiv apareix copiosament. Basta això per comprendre que ha de provenir de l'altra banda dels Pirineus, i no pas del castellà, com han admès alguns, i la prompta difusió cap al Nord i el Centre d'Europa fa que aquesta conclusió s'imposi: al. *jacke* des de 1417, però en baix llatí de Polònia ja apareix *jacca* el 1393; angl. *jack* des de 1375, en diverses llengües escandinaves *jak* i *jacka* poc posteriors; it. *giaco* 'cota de malla' [Sacchetti, †1400], *giacca*, *giacchetta* [1404] 'jaqueta'; oc. ant. *jaca* [1360], *jaqueta*, *jaques* «sorte de vêtement»; port. *jaquete* [c. 1440, Fernão Lopes], *jaqueta* [Nunes de Leão, †1668], *jaque* [1446, Orden. Afonsinas].

La consonant, doncs, és unànimement sonora pertot arreu, com ho és també en castellà antic, mentre que la grafia recent *xaco*, *xaquet* del *DAut*. no té altra fonament que l'etimologia absurda que proposa aquest diccionari («àr. *xacon*: llena y pesadament»). Com ja va indicar Baist (*RFgn*. iv, 411), aquesta raó bastaria per rebutjar l'ètimon d'Eguilaz, àr. *sakk* 'cota de mallets molt compactes' (Freitag).¹ Com que per altra banda el centre de difusió del mot és la França del S. xiv, i no pas Castella (on d'altra banda la *x*- no es va convertir en la *j* moderna fins cap a 1600), aquesta etimologia estava rebutjada inapel·lablement, a desgrat del favor immerescut que va obtenir de Kluge, Gamillscheg, M.-L. (*REW*, 7519d), Bloch, Prati i *AlcM*.

Seguint un suggeriment de Du C. (s. v. *jacke*) podria venir del nom dels *jacques*, pagesos que s'alçaren contra la noblesa francesa en l'any 1358. S'hi ha de rectificar la forma en què va acceptar-ho Diez en dir que vindria del nom del cap de la *Jacquerie*, Jacques Bonhomme de Beauvais, i tampoc hi ha proves que vingui dels *jacques* revoltats, però és sabut que el motiu de *Jacques*, ll. *JACOBUS*, aplicat als pagesos de França, segurament per la freqüència entre ells d'aqueix nom de fonts, no és res de vinculat a la revolta de 1358; al contrari, el nom s'usava quan ja s'havia oblidat aquest episodi històric, i pot ser-li anterior. Ara bé, la *jaquette* havia estat a França una peça de vestir característica dels pagesos i gent popular: no sols ho sabem per Littré i el *DGén.*, sinó per l'afirmació dels lexicògrafs des de molt abans.²

I que en els Ss. xiv-xvi, és a dir, quan la -s encara es pronunciava més o menys, era molt general la iden-